

SİĞİRCİLİK İŞLETMELERİNDE TUTULAN KAYITLAR

Yrd. Doç. Dr. Attilâ KAYA*

Başarılı bir yetiştiricilik için kayıtların yeterli ve düzenli bir şekilde tutulması büyük önem taşır. Özellikle hayvan sayısı fazla olan damızlıkçı işletmelerde kayıtlar daha da önemlidir. Çünkü bu tip işletmelerde üretim zinciri daha karmaşık bir yapıdadır. Üretimi oluşturan girdilerde ve elde edilen ürünlerde çeşitlilik söz konusudur. Örneğin bu işletmeler bir yandan dışarıdan damızlık boğa, inek, düve satın alırken öte yandan başka işletmelere damızlık nitelikte boğa, inek düve hatta buzağı satarlar. Damızlık olarak değerlendiremedikleri erkek ve dişi materyali besiyeye alarak kasaplık olarak değerlendirirler. Ellerindeki değişik yaş ve fizyolojik durumdaki hayvanları çok değişik yem hammaddelerinden yararlanarak dengeli bir biçimde beslemeye çalışırlar. Hayvanların sağtımında daha fazla ilaç kullanırlar ve sağlık hizmetlerine daha çok gereksinimleri vardır. İşte bu karışık işleyiş içinde maliyetleri olabildiğince aşağı çekmekte ve üretimin kârlılığını korumada en büyük yardımcı işletmede tutulan kayıtlardır. Besi işletmelerinde üretim daha yalın bir karakterde olmakla birlikte elde edilen ürünün çok değerli olması nedeniyle kayıtların titizlikle tutulması işletmenin kârlılığını doğrudan ilgilendirmektedir. Çünkü sürüdeki hayvanları yakından izlemek suretiyle girdileri arttırmadan daha fazla ürün (karkas) sağlamak veya girdileri bilinçli bir şekilde arttırarak bunun ötesinde ürün artışı elde etmek olanaklıdır.

Son yıllarda üretimin kârlılığını koruyabilmek için kayıtlara duyulan gereksinim giderek artmaktadır. Bunun temel nedeni genel olarak ülkemizde girdi maliyetlerinin sürekli olarak artması, buna karşılık hayvansal ürün fiyatlarının aynı oranda artmamasıdır. İşletmenin toplam gelirini oluşturan her bir gelir ünitesinde az veya çok artışlar sağlamak, ya da bu amaçla yapılacak harcamaları azaltmak aynı sonucu

* Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü Öğretim Üyesi

yani KÂRLİLİĞİN ARTMASINI sağlayacağı açıktır. Bunu başarmanın ilk koşulu da düzenli ve gerçekçi kayıtların tutulmasıdır. Bu yolla sağlanacak katkı, büyük işletmelerde yalnızca bu amaçla bir eleman çalıştırmaya değecek kadar büyüktür.

İşletmelerde üretimle ilgili olarak tutulan kayıtların sağladığı başka faydalar da vardır. Bunlar: Muhasebenin daha sağlıklı ve kolay izlenmesi, olabilecek suistimallerin önlenmesi ve çalışanların işe karşı ilgi ve sorumluluklarının artmasıdır.

Her, işletmede tutulması gereken kayıtlar birbirinden az veya çok farklıdır. Bu farklılık işletmenin üretim amaçlarına ve tekniğine bağlı olarak meydana gelmektedir. Hatta iki işletmede aynı ad altında tutulan kayıtlar bile birbirinin aynısı olmayabilir. Burada bir fikir vermesi bakımından en çok kullanılan bazı kartlar ve defterlere ait örnekler verilmiştir. Her işletmeci bunları kendi koşullarına uyarlamak suretiyle sadeleştirebilir veya yenilerini ekleyebilir.

Şıgırcılık işletmelerinde ençok kullanılan kayıtlardan bazıları şunlardır.

1. Damızlık inek kartı
2. Buzağı doğum defteri
3. Aşım (tohumlama) defteri
4. Dana gelişme (besi) kartı
5. Sürü sağlık defteri
6. Sürü izlenince panosu
7. Süt denetim defteri

1. Damızlık inek kartları: Damızlık işletmelerde veya süt üretim işletmelerinde mutlaka tutulması gerekir. İşletmede bulunan her düve için ilk aşımını gördükten sonra açılır. Bu karta ait bir örnek Çizelge 1'de verilmiştir. Hayvanın döl verimi, süt denetim sonuçları, pedigrî bilgileri, form puantajı ve sağlık bilgileri gibi konularda özet bilgileri içerir. Bunların değerlendirilmesi ile işletmenin kârlılığını olumsuz yönde etkileyen bireyler kolayca belirlenir ve sürüden uzaklaştırılır.

Bu ve benzeri kayıtlar işletmenin ciddiyetini ve güvenilirliğini arttırdığı için damızlıkların daha yüksek fiyatla satılmasına olanak sağlar.

2. Buzağı doğum defteri: İşletmede doğan buzağuların tümü doğar doğmaz kayda geçirilmelidir. Ölü doğum veya anomali görülmüşse bu bilgilere de yer verilmelidir. Ayrıca doğum ağırlığı, eşeyi, ana ve baba kulak nosu gibi bilgiler de açık bir şekilde yer almalıdır. Bu bilgiler sürü varlığının izlenmesini ve pedigrî bilgilerinin temelini oluşturur.

3. Aşım / tohumlama defteri: Bu defterin her bir sayfası bir boğaya veya yapay tohumlama uygulanıyor ise spermanın alındığı boğaya ayrılır. Boğanın aştığı her inek ilgili sütüne işlenir. Böylece ineklerin doğuracağı günler, buzağının babası ve boğaların dölleme yeteneği konusunda güvenilir bilgiler elde edilir.

4. Dana gelişme (besi) kartları: Damızlıkçı işletmelerdeki erkek hayvanlar ve besi işletmelerindeki danalar için tutulur. Büyük çaplı besi işletmelerine hayvanların hepsi için kart tutma olanağı yoksa, rastgele örnekleme ile her padoktan birkaç dananın durumu izlemeye alınır. Böylece beslemenin ve üretimin kârlılığı ile ilgili somut bilgiler edinilir. Bu bilgilerin analiz edilmesi sonucu bakım-beslemede veya satın almalarda aksayan yönler bulunup bulunmadığı saptanır.

Örnekleme yoluyla kart açılıyorsa denemeye alınan hayvanların tarafsız bir gözle, en iyisi kur'a ile belirlenmesi ve ait oldukları gruba temsil edecek sayıda olmaları gerekir. Bunun yanı sıra besiyeye giren ve kesime giden hayvanların tümünün B.B.C.A. ve B.S.C.A. toplam olarak (kamyonları tartarak) saptanmalı, ayrıca karkas tartıları alınmalıdır. Böylece sürü düzeyinde G.C.A.A. karkas randımanı gibi özelliklerin belirlenmesi olanaklıdır. Örnekleme yoluyla seçilen hayvanlara ait ayrıntılı bilgiler ile bu bilgiler birleştirilerek üretimin başarısı hakkında daha güvenilir sonuçlar ortaya konulabilir.

5. Sürü sağlık defteri: Bu defter sürüdeki hayvanların sağlık durumlarını izlemede ve sağtımlarının zamanında yapılmasına olanak sağlar. Öte yandan bu işle ilgili personelin denetlenmesine yardımcı olur. Ayrıca işletmede kullanılan ilaçların miktarını öğrenmeye ve bu ilaçların sağtımdaki yararlılık derecesini anlamaya olanak verir. Olabildiğince ayrıntılı tutulmasında fayda vardır.

6. Sürü izlence panosu: Özellikle damızlıkçı işletmeler için çok önemlidir. Aylık, 3-6 aylık veya yıllık olarak düzenlenir ve işletmenin uygun bir yerine asılır. Değişik biçim ve renkteki sembollerden oluşan küçük kartonlar üzerine ilgili hayvanın numarası yazılmak suretiyle ilgili tarihe iliştilir. Örneğin: Kırmızı yuvarlak karton doğum yapacak ineğin temsil ediyorsa ve sürümüzdeki 114 numaralı ineğin 10 Şubat'ta doğum yapması bekleniyorsa ineğin gebe kaldığı kesinleştiği gün bu işaretin üzerini 114 yazılır ve bu doğumdan bir hafta öncesine yani 3 Şubat'a iliştilir. Bunun anlamı 3 Şubat günü 114 kulak numaralı inek doğum bölmesine alınacak demektir. Diğer uygulamalar da benzeri biçimde kodlanarak yapılır. Bu panoya ait bir örnek Çizelge 2'de verilmiştir.

Sürü izlence tablosuna Zooteknist'in akıl defteri de diyebiliriz. Yönetici kimse her sabah bu tabloya bir göz atmak suretiyle o günkü işleri kolayca planlayabilir.

7. Süt denetim defteri: Süt denetim günlerinde her sağmal inekte ölçülen sütün yazıldığı defterdir. Müsvette olarak kullanılır. Buradaki değerler daha sonra topluca damızlık inek kartına işlenir.

Buraya kadar anlatılanlar ve işletmelerde tutulan diğer kayıtların defter şeklinde düzenlenmiş belgelere yazılmasında karışmayı ve kaybolmayı önlemek bakımından fayda vardır. Ancak damızlık inek kartı v.b. nin kart şeklinde kullanımı daha pratik ise bu yola da gidilebilir.

Sığırcılık İşletmelerinde Tutulan Kayıtlar

Çizelge 1a. Damızlık İnek Kartı (arka sayfa)

UYGULANAN AŞILAR VE TEST SONUÇLARI	S 19/19...	Ş A P/19.../19.../19...														
	THALL/19...	/19.../19.../19...														
	MASTITİS TEST		1. Sağ ön		2. Sol ön		3. Sol arka		4. Sağ arka											
/19...	/19...	/19...	/19...	/19...											
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
	TÜBERKÜLİN TEST: -*, ?, +																			
SAĞLIKLA İLGİLİ DİĞER BİLGİLER												FORM PUANTAJI								
xxxx Mükemmel, xxx İyi, xx Orta, x Zayıf ⇒																				

PEDİGRİ BİLGİLERİ

Çizelge 2. Sürü İzlençe Panosu*

Günler Aylar	1	2	3	30	31
	OCAK		△128 ○65			
ŞUBAT		*2	○14 □36			□5
· · · · · ·						
ARALIK			△48		○164 ○19	

SEMBOLLERİN ANLAMI

△KIRMIZI	○KIRMIZI	□KIRMIZI	△SARI	○SARI	□SARI	△YEŞİL	○YEŞİL	
AŞIM	DOĞUM YAPACAK	GEBELİK KONTROLÜ	MASTIT KONTROLÜ	KURUYA ÇIKACAK	REFORME SATIŞ	ENJEKSİYON YAPILACAK	BUZAĞI SÜTTEN KESİLECEK	VE DİĞERLERİ
(*) Gerektiği kadar büyütülebilir.								